

tachtig pagina's (veertig pagina's bijlagen meegeteld), bij welks samenstelling hij, zo schreef hij, 'minder inquisitief dan wel receptief' tewerk was gegaan (hij had dus niets werkelijk onderzocht – dat kón hij ook niet). Naar de vorm stond zijn rapport ook verder vol geleerde termen, naar de inhoud was het niet meer dan een op evidente jaloezie gebaseerde weergave van de vage mededelingen van diverse Engelandvaarders, van oncontroleerbare berichten uit bezet Nederland (o.m. de passage uit een der AC-rapporten en prof. Oranje's 'waarschuwing') en van het verhaal van mevrouw Temperley (wier overleden man twee-en-twintig jaar tevoren vermoedelijk geen enkel contact had gehad met Tinsley maar louter met de door van 't Sant onbetrouwbaar geachte Dalton).¹

Los van elkaar verdiepten Gerbrandy en van Haersma de With (de 'vriend des ministers') zich in het rapport van Warners; beider oordeel was dat het 'enkel insinuaties' bevatte.² Warners, op wie de koningin toen zeer gebeten was (hem en Lovink had zij al in januari '43 jegens van Lidth aangeduid als 'die schavuiten'³), verdween in mei '43 naar Washington om er

¹ De Enquêtecommissie vroeg in '48 bij Drees, de toenmalige minister-president, ir. Warners' rapport op. Het werd haar geweigerd, maar Drees berichtte de commissie wél dat het rapport 'enige aanwijzingen' bevatte, 'die zouden kunnen leiden tot de conclusie dat het niet onmogelijk mag worden geacht dat de heer van 't Sant vóór de oorlog' (d.w.z. vóór de tweede wereldoorlog) 'voor de Britten heeft gewerkt tegen betaling.' De commissie nam deze passage in haar rapport op (*Eng.*, dl. IV a, p. 162 en 173). Eerder al (a.v., p. 73) had zij geschreven: 'De vele hierover afgelegde verklaringen sluiten haars inziens de mogelijkheid niet uit, dat de heer van 't Sant in de oorlog van 1914-1918 tegen betaling voor de Engelsen heeft gewerkt.' Dat kapitein van Woelderen in 1920 geconstateerd had, dat de £ 25 000 die van 't Sant in totaal van Tinsley ontvangen had, aan derden doorbetaald waren en dat minister Heemskerk de desbetreffende stukken goedgekeurd had, was noch aan Drees, noch aan de Enquêtecommissie bekend – wél aan Gerbrandy, maar toen deze in mei '49 door de Enquêtecommissie over de Londense geheime diensten verhoord werd, óók over de £ 25 000 die van 't Sant als particulier zou hebben ontvangen, herinnerde hij zich de mededelingen niet welke van Woelderen hem ca. vier jaar tevoren gedaan had; hij herinnerde zich evenmin (en bestreed zelfs) dat Laming hem eind '40 met een waarschuwing tegen van 't Sant bezocht had. Daarbij valt te bedenken dat Gerbrandy's geheugen veel te wensen overliet en dat hij met grote tegenzin medewerking verleende aan het onderzoek van de Enquêtecommissie, welk hij bevooroordeeld achtte. Hij heeft van 't Sant jegens de commissie overigens steeds verdedigd. 'Mr. Donker', zo vertelde ons in '58 dr. G. Duisterwinkel, griffier van de subcommissie die de geheime diensten onderzocht had, 'was een uiterst integer man die eerlijk naar objectiviteit streefde, maar hij had een duidelijke vooringenomenheid tegen van 't Sant en dat heeft het oordeel van de Enquêtecommissie in hoge mate beïnvloed.' (G. Duisterwinkel, 14 april 1958)

² Getuige Gerbrandy, *Eng.*, dl. II c, p. 637. ³ Van Lidth: 'Dagboek', 27 jan. 1943.